

Секція: Економічна теорія та історія економічної думки

Поливняний Андрій Анатолійович

аспірант кафедри економіки та фінансів підприємства

Київського національного торговельно-економічного університету

м. Київ, Україна

ПОКАЗНИКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПОЗИКОВИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні умови господарювання потребують від підприємств поточної оцінки результатів їх діяльності з приводу управління позиковим капіталом. Результати цієї діяльності визначають здатність підприємства до фінансового виживання та ефективність використання позикового капіталу в конкурентному середовищі при нестачі власних ресурсів фінансування. Підприємству важливо виявити недоліки управління позиковим капіталом для прийняття управлінських рішень та їх ефективного корегування. Зробити це можливо за допомогою показників результативності, що аналізують формування та використання позикового капіталу. Слід зауважити, що більшість науковців концентрують увагу переважно на питаннях оцінки формування та використання сукупних ресурсів підприємства або власних коштів, тоді як відповідні процеси щодо позикового капіталу залишаються без належної уваги. З огляду на це актуальності набуває дослідження методологічної бази для аналізу показників результативності управління позиковим капіталом підприємства.

Фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження необхідних ресурсів та їх раціональне використання. В забезпеченні належного використання позикового капіталу зацікавлені як власники і керівники підприємства

(оскільки це передумова для зростання їхнього добробуту), так і кредитори, тому що від цього залежить спроможність підприємства належним чином обслуговувати та погашати свої боргові зобов'язання. Нераціональне використання та залучення позикового капіталу веде до критичного зниження фінансової стійкості та рівня платоспроможності, що призводить підприємство у стан підвищеного ризику. Для проведення об'єктивної оцінки управління позиковим капіталом важливе значення має інформаційне забезпечення аналізу. Дані оперативного, бухгалтерського, статистичного обліку та звітності виступають основними джерелами для створення інформаційної бази розрахунків.

Для розкриття сутності поняття «результативність управління позиковим капіталом» вагомим є з'ясування вихідного терміну «результативність». В англійській мові існують два терміни – efficiency и effectiveness, словникові еквіваленти яких є однаковими в перекладі – „ефективність”. Однак між термінами існує змістовна відмінність: efficiency зазвичай відноситься до використання ресурсів (продуктивність, рентабельність тощо), в той час як effectiveness (результативність, дієвість) характеризує ступінь досягнення певного показника. Виникає питання тотожності таких понять, як «ефективність» та «результативність». Слід зазначити, що у вітчизняній економічній літературі не існує єдиної думки щодо зазначеної проблеми. Одні науковці ототожнюють дані поняття, інші – займають протилежну позицію.

Можна виділити три підходи до розуміння даних понять:

1. Синонімічний – терміни «ефективність» та «результативність» вважаються взаємозамінними. Проблема зумовлена схожістю слів за змістом тлумачення та перекладом з англійської мови.

2. Підпорядкований – «результативність» розглядається як складова частина «ефективності», тобто як досягнення позитивного або негативного ефекту впровадження діяльності. Існує думка, що без

ефективності результативність сама по собі може привести до банкрутства підприємства, тому що будь-яка діяльність має результат, який не обов'язково може бути позитивним.

3. Самостійний – поняття «результативність» та «ефективність» розглядаються окремо одне від одного, в залежності від поставлених цілей оцінки діяльності.

Результативність характеризується не лише позитивним чи негативним результатом, а також відсутністю результату – це також результат діяльності, наслідком якого є розсіювання накопиченої енергії (непродуктивне використання ресурсів), підкреслюючи тим самим неможливість ототожнення ефективності та результативності [1, с. 23].

Аналізуючи підходи до розуміння понять «ефективність» та «результативність» можна виділити наступні відмінності:

1. Ефективність передбачає отримання оціночного результату діяльності у виді певного ефекту. В свою чергу, результативність характеризується лише фактичним результатом, що розраховується у процесі аналізу даних певної системи.

2. Результативність визначає фактичний стан речей, а ефективність – як це впливає на середовище.

3. Відсутність результату вважається результативністю діяльності, а відсутність визначеного ефекту від впроваджуваної діяльності не може вважатися ефективною, адже це буде лише результат без урахування витрат на його досягнення.

Отже, результативність управління позиковим капіталом підприємства – це характеристика міри показників відносно поставлених управлінських завдань з приводу формування та використання позикового капіталу, що визначається як відхилення залученого позикового капіталу до запланованого обсягу, його вартості, рентабельності тощо.

Аналіз позикового капіталу починається з проведення загального аналізу, який ґрунтується на використанні методів вертикального і горизонтального аналізу. Горизонтальний аналіз дозволяє переглянути позиковий капітал за горизонтальною динамікою, виявити тенденції змін окремих елементів джерел залучених фінансових ресурсів та визначити, як вони змінюються в абсолютному і відносному значеннях. Вертикальний аналіз забезпечує дослідження зобов'язань за структурою окремих розділів і статей пасиву балансу. За допомогою цього методу досліджуються зміни в якості залученого капіталу щодо співвідношення його елементів [2, 260].

У науковому середовищі не сформовано узгодженої позиції щодо набору показників для аналізу результативності управління позиковим капіталом. Проблема формування цілісної системи показників ускладнюється термінологічною плутаниною. Однакові за змістом та методикою розрахунку коефіцієнти часто отримують різні назви, що додатково утруднює їхню систематизацію. Так, співвідношення між позиковим і сукупним капіталом підприємства у літературних джерелах називають коефіцієнтом фінансування, концентрації позикового капіталу або заборгованості; співвідношення між короткостроковим позиковим капіталом і поточними активами – коефіцієнтом загальної або поточної ліквідності, а також коефіцієнтом покриття. Співвідношення позикового до власного капіталу – це, в одних випадках, коефіцієнт фінансового левериджу, а в інших – коефіцієнт фінансового ризику або фінансування. При визначенні коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості в чисельнику пропонують використовувати собівартість продукції або обсяг реалізації.

Доцільно буде розмежувати показники результативності управління позиковим капіталом на дві групи: показники результативності формування позикового капіталу та показники результативності використання позикового капіталу.

Граничний обсяг формування позикового капіталу, на думку І. Бланка, залежить від двох основних чинників: рівня фінансової стійкості підприємства і граничного ефекту фінансового важеля [3, с. 294]. У наукових джерелах ключовими показниками фінансової стійкості визначають: коефіцієнт відношення позикового і власного капіталу (коефіцієнт фінансування); коефіцієнт автономії (частка власного капіталу на підприємстві) і концентрації позиченого капіталу (частка позикового капіталу на підприємстві) [4, с. 35]. Два останніх показники є взаємозалежними, адже знаючи один – можна легко визначити другий, тому потреби у їх одночасному розрахунку немає.

Аналіз фінансової стійкості на певну дату дозволяє встановити, на скільки раціонально підприємство керує власними та позиковими коштами на протязі періоду, який передував цій даті. Важливо, щоб стан джерел власних та позикових засобів відповідав стратегічним цілям розвитку підприємства, так як недостатня фінансова стійкість може призвести до його неплатоспроможності, тобто відсутності грошових коштів, що необхідні для розрахунків з внутрішніми та зовнішніми партнерами [2, с. 328].

За його результатом аналізу платоспроможності приймаються рішення про надання кредитів. В основу методики розрахунку рівня платоспроможності суб'єкта господарювання покладено співвідношення фінансових ресурсів, розміщених, відповідно, в абсолютно-, швидко- і повільно- ліквідні об'єкти платіжних засобів до поточних зобов'язань. Важливим показником при аналізі зобов'язань є платоспроможність щодо всіх зовнішніх зобов'язань [5, с. 82].

Коефіцієнти ліквідності характеризують ступінь спроможності суб'єктів господарювання виконати свої платіжні зобов'язання, що мають певні терміни сплати. Абсолютними показниками ліквідності є показники, що характеризують міру забезпеченості зобов'язань наявними грошовими

коштами. Для цього наявні кошти за активом групують за ступенем зниження їх ліквідності, а зобов'язання за пасивом – по термінах їх погашення, що дозволяє визначити тип ліквідності балансу та тенденції зміни у його структурі.

Необхідність врахування структури капіталу в контексті визначення його показників пояснюється тим, що зміни співвідношення елементів капіталу за інших рівних умов приводять до змін показників результативності роботи підприємства. Зокрема, залучення позикового капіталу дозволяє підвищити ефективність використання власного капіталу підприємства, що можна визначити за допомогою ефекту фінансового левериджу.

Аналіз використання позикового капіталу суб'єкта господарювання ґрунтується на застосуванні коефіцієнтного аналізу та передбачає обчислення показників рентабельності та оборотності [6, с. 201]. Рентабельність позикового капіталу характеризує рівень його прибутковості, а показники оборотності (оборотність позикового капіталу, оборотність поточних зобов'язань, оборотність кредиторської заборгованості) показують кількість оборотів, що роблять за період, який аналізується, зобов'язання підприємства та їх складові.

Отже, подальше дослідження потребує розробки та вдосконалення методологічної бази показників результативності управління позиковим капіталом підприємства. Чітке розмежування та класифікація показників надає можливість чітко визначити результативність політики управління позиковим капіталом на підприємстві і використати ці дані для визначення ефективності цього управління для здійснення управлінських рішень щодо корегування проблемних місць.

Література

1. Чорна М.В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств [Текст] / М. В. Чорна, С. В. Глухова. – Харків : ХДУХТ, 2012. – 210 с
2. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : підручник / Ю. С. Цал-Цалко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 568 с.
3. Бланк, И. А. Финансовый менеджмент: [учеб. курс]. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2001. – 528 с.
4. Шербаков В. А. Финансовое планирование и управление формированием заемного капитала в развитии бизнеса предприятий на современном этапе развития российской экономики / В. А. Щербаков, В. В. Веселовский // Финансы и кредит. – 2008. – Вып. 19(307). – С. 29-37.
5. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз : теорія та практика : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. Я. Базилінська – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 328 с.
6. Фінансовий аналіз / [Г. В. Митрофанов, Г. О. Кравченко, Н. С. Барабаш та ін.]; За ред. проф. Г. В. Митрофанова. – К. : Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2002. – 301 с.